



Covid-19-ის საწინააღმდეგო ვაქცინისადმი უნდობლობა: აცრის გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებული ბარიერები

მილორდ შენგელია¹

¹ სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

აბსტრაქტი

კოვიდ-19-ის პრევენციის ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტური გზა ვაქცინაციაა. ვაქცინისადმი ყოყმანი და უნდობლობა გლობალური გამოწვევაა. კვლევის მიზანია Covid-19-ის საწინააღმდეგო ვაქცინისადმი უნდობლობის და ვაქცინაციის გადაწყვეტილების მიღების შემაფერხებელი ბარიერების შესწავლა. 10 რესპონდენტთან, რომლებიც არ იყვნენ Covid-19-ის საწინააღმდეგო ვაქცინით აცრილნი, ჩატარდა თვისებრივი კვლევა სიღრმისეული ინტერვიუების გამოყენებით. გამოიყო სამი ძირითადი კატეგორია, რომელიც აცრის სირთულეებს უკავშირდება: ნდობის ნაკლებობა (ეფექტურობის, უსაფრთხოების მიმართ), თვითკმაყოფილება (აღქმა, თოთქოს ვირუსი საშიში არ არის და არ გვავნებს, ან სულაც არ დაგვემართება) და არახელსაყრელობა (იმუნიზაციის სერვისის ხელმისაწვდომობის პრობლემა, დროის, მანძილის და სხვა ბარიერები). ამ კატეგორიების მიხედვით შეფასდა Covid-19-ის საწინააღმდეგო ვაქცინის ეფექტურობა, Covid-19-ის საწინააღმდეგო ვაქცინის უსაფრთხოება, ვაქცინის რეალური საჭიროება და მისი ვაქცინის ხელმისაწვდომობა. შედეგები კვლევამ აჩვენა, რომ ადამიანების ვაქცინაციის გადაწყვეტილებაზე გავლენას ახდენს მისი ეფექტურობისა და უსაფრთხოებისადმი უნდობლობა, რეალური საჭიროებისადმი სკეპტიკური დამოკიდებულება. ამასთანავე, ისინი არ არიან უპირობოდ წინააღმდეგი და ნაწილობრივ აცრის ბენეფიტებსაც იზიარებენ. თუმცა, არ არიან დარწმუნებულნი იმუნიზაციის შედეგებში. აქვებთ მოკლე დროში შექმნილი ვაქცინის უსაფრთხოება. გვერდითი ეფექტებისა და ჯანმრთელობაზე უარყოფითი გავლენის რისკიც არანაკლები შფოთვის მიზეზია.

საკვანძო სიტყვები: Covid-19, ვაქცინაცია, ვაქცინისადმი უნდობლობა, ვაქცინის უსაფრთხოება, ვაქცინის ეფექტურობა.

ციტირება: მილორდ შენგელია. Covid-19-ის საწინააღმდეგო ვაქცინისადმი უნდობლობა: აცრის გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებული ბარიერები. ჯანდაცვის პოლიტიკა, ეკონომიკა და სოციოლოგია, 2022; 6

Distrust of the Covid-19 vaccine: barriers to the decision to vaccinate

Milord Shengelia¹

¹ Faculty of Social and Political Sciences, Iv. Javakhishvili Tbilisi State University, Tbilisi, Georgia

Abstract

One of the most effective ways to prevent Covid-19 is vaccination. Vaccine hesitancy and distrust is a global challenge. The aim of the research is to study the distrust of the vaccine against Covid-19 and the barriers preventing the decision to be vaccinated. A qualitative study using in-depth interviews was conducted with 10 respondents who were not vaccinated against Covid-19. Three main categories related to vaccination difficulties were identified: lack of confidence (in terms of effectiveness, safety), complacency (perception that the virus is not dangerous and does not harm us) and disadvantage (problem of availability of immunization services, time, distance, etc.) barriers). The effectiveness of the Covid-19 vaccine, the safety of the Covid-19 vaccine, the actual need for the vaccine and the availability of the vaccine were evaluated under these categories. results. Research has shown that people's decision to vaccinate is influenced by distrust of its effectiveness and safety, and skepticism about the real need. At the same time, they are not unconditionally against and partially share the benefits of vaccination. However, they are not sure about the results of immunization. Doubt the safety of the vaccine created in a short period of time. The risk of side effects and adverse health effects is no less a cause for concern.

Keywords: Covid-19, vaccination, vaccine acceptance, vaccine hesitancy, vaccine safety, vaccine effectiveness.

Cite article: Milord Shengelia. Distrust of the Covid-19 vaccine: barriers to the decision to vaccinate. Health Policy, Economics and Sociology, 2022; 6

შესავალი

კოვიდ-19-ის ვირუსი, სწრაფი გავრცელებისა და ინფიცირების მაღალი მაჩვენებლების გამო, თავიდანვე იქცა დიდ გამოწვევად. ახალი კორონა ვირუსის გავრცელების საწყის ეტაპზე, დაავადების თავიდან აცილების ერთადერთ საშუალებად ითვლებოდა საერთაშორისო მიმოსვლის შეზღუდვა, საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადება, სოციალური დისტანცირება, პირბადის ტარება, ხელების ხშირ დაბანა და სხვა ჰიგიენური ნორმების დაცვა. ჩვეულებრივ, ვირუსული დაავადებების საწინააღმდეგო ვაქცინების შექმნას 5 დან 10 წელი, ან უფრო მეტი დრო სჭირდება. ამ დროის განმავლობაში დგინდება თუ რამდენად უსაფრთხო და ეფექტურია იგი ვირუსის წინააღმდეგ (JHUM, 2020). გარდა ამისა ახლად შექმნილი ვაქცინა გადის მკაცრ რეგულაციებს, რომელიც რამდენიმე საფეხურს მოიცავს, რათა საბოლოოდ მოხდეს პროდუქტის დამტკიცება. თუმცა, კოვიდ-19-ით გამოწვეული წნეხი ჯანდაცვის სექტორზე და ეკონომიკაზე იმდენად დიდი იყო რომ იგი საჭიროებდა მყისიერ რეაგირებას და აუცილებელი ზომების მიღებას (Brothers, 2020). უპრეცედენტოდ მოკლე დროში შეიქმნა ვაქცინა და ამჟამად, ვაქცინაცია მიიჩნევა დაავადების პრევენციის ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტურ გზად. დღეისათვის ვაქცინის სხვადასხვა სახეობა ხელმისაწვდომია თითქმის ყველა მსურველისთვის მსოფლიოს სხვადასხვა წერტილში. თუმცა, გლობალურ გამოწვევას წარმოადგენს ვაქცინისადმი ყოყმანი და უნდობლობა (Vaccine hesitancy) (Nossier, 2021).

ჯანმო-ს მიხედვით ვაქცინაცია ყოველწლიურად 2-3 მილიონით ამცირებს სიკვდილიანობას და კიდევ 1.5 მილიონი სიცოცხლის გადარჩენა შეიძლება აცრის მსურველთა მაქსიმალური რაოდენობის შემთხვევაში (WHO, 2019). იგი არის ერთგვარი იარაღი, რომელიც ადამიანებს ეხმარება დაიცვან თავი სხვადასხვა ინფექციური დაავადებებისაგან. აღნიშნულიდან გამომდინარე, საინტერესოა ვიკვლიოთ, თუ რა განაპირობებს იმუნიზაციისადმი მზაობის ნაკლებობას და ვაქცინისადმი უნდობლობას, ამავდროულად გავიგოთ, თუ რა არის ის ძირითადი დაბრკოლებები, რაც ხელს უშლის აცრის გადაწყვეტილების მიღებას.

ვაქცინის შექმნა რამდენიმე ეტაპს მოიცავს და ფაზებად არის დაყოფილი (JHUM, 2020): პრეკლინიკური, კლინიკური კვლევები უსაფრთხოების, დოზირებისა და იმუნური პასუხების შესაფასებლად, მოხალისეთა დიდი რაოდენობის ტესტირება ვაქცინაზე იმუნური რეაქციების გასაზომად, ვაქცინების უსაფრთხოობის და ეფექტურობის შეფასება, ვაქცინის ავტორიზაცია. კოვიდ-19-ის საწინააღმდეგო შემდეგი ვაქცინები შეიქმნა: ფაიზერ-ბაიონტეკი (Pfizer-BioNTech), მოდერნა (Moderna), ოქსფორდ-ასტრაზენეკა (Oxford-AstraZeneca), სინოფარმს (Sinopharm). ყველა აღნიშნული, გარდა მოდერნასი, ხელმისაწვდომია საქართველოში და ვაქცინაციის ეროვნული გეგმის ფარგლებში მოქალაქეებს შეუძლიათ მათთვის სასურველი მათგანი აირჩიონ.

კოვიდ-19-ის საწინააღმდეგო ვაქცინა სხვადასხვა ქვეყნებში გამოყენებაში ჩაეშვა 2020 წლის მიწურულს და 2021 წლის დასაწყისში. გაეროს ბავშვთა ფონდის მიხედვით (UNICEF Georgia, 2021) საქართველოში ვაქცინის პირველი პარტია COVAX პლატფორმის საშუალებით 2021 წლის 13 მარტს ჩამოვიდა, ხოლო იმუნიზაციის პროცესი 15 მარტს დაიწყო. ამჟამად ქვეყანაში 4 სხვადასხვა დასახელების ვაქცინაა ხელმისაწვდომი, ესენია: ფაიზერი (Pfizer-BioNTech), ოქსფორდ-ასტრაზენეკა (Oxford-AstraZeneca), სინოფარმი (Sinopharm) და სინოვაკი (Sinovac). აქედან ყველაზე ხშირად გამოყენებული ფაიზერი და შემდეგ სინოფარმია. დაავადებათა კონტროლის ეროვნული ცენტრის მონაცემებით, საქართველოში 2022 წლის მაისისთვის ჩატარებული აცრების რაოდენობა 2 მილიონ 900 ათასამდეა, ხოლო სრულად აცრილი მოსახლეობის რაოდენობა 1 მილიონ 250 ათასს აღემატება, რაც მთლიანი მოსახლეობის დაახლოებით 34%-ია (NCDC). ამ სტატისტიკით საქართველო მკვეთრად ჩამორჩება დასავლეთ ევროპის და მეზობელი ქვეყნების უმეტესობას. მაგალითისათვის, გერმანიაში მოსახლეობის 76% სრულად ვაქცინირებულია, იტალიაში იგივე მაჩვენებელი 79%-ს უტოლდება, დიდ ბრიტანეთში 73%-ს, . აშშ-ში 66%-ს (CDC, 2022).

CRRC საქართველოს მიერ 2021 წლის დეკემბერში ჩატარებული კვლევის მონაცემებით, მოსახლეობის 42% ამბობს რომ ისინი არ აიცრებიან კოვიდ საწინააღმდეგო ვაქცინით. ძირითად მიზეზებად, თუ რატომაც არ სურს იმუნიზაცია, ასახელებენ ვაქცინის ხარისხის მიმართ უნდობლობას და არასათანადო ჯანმრთელობის მდგომარეობას. გარდა ამისა აცრის მოწინააღმდეგეთა 15% ამბობს რომ პანდემიასთან გამკლავება ვაქცინის გარეშე შესაძლებელია. ამავ კვლევის ფარგლებში რესპონდენტებისთვის დასმულ კითხვაზე აცრიდნენ თუ არა შვილს კორონავირუსის წინააღმდეგ, 59%-მა უარი განაცხადა. ამ ყველაფრის გათვალისწინებით საგულისხმოა რომ საქართველოს მოსახლეობის 64%-ის აზრით საკმარისი ინფორმაცია აქვთ ვაქცინაციის პროცესთან დაკავშირებით (CRRC, 2021). იმუნიზაციის მსურველთა შორის ასაკის მიხედვით მნიშვნელოვანი განსხვავება არ აღინიშნება, თუმცა მაინც შეიძლება ითქვას რომ 55 და უფროსი ასაკის ადამიანები უფრო მეტად გამოთქვამენ მზაობას აცრის მიმართ, ვიდრე უფრო ახალგაზრდა ასაკობრივი ჯგუფის წარმომადგენლები.

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნულმა სამსახურმა 2020 წლის ბოლოს ჩაატარა კვლევა, რომელიც ეხებოდა კოვიდ-19-ის გავლენას ოჯახებისა და ბავშვების კეთილდღეობაზე. ეს ის პერიოდია, როდესაც ქვეყანაში აცრა ხელმისაწვდომი არ არის. კითხვაზე, გაიკეთებდნენ თუ არა ვაქცინას, თუკი ის მთავრობის მიერ უსაფრთხოდ და ეფექტურად იქნებოდა აღიარებული, რესპონდენტების თითქმის მესამედმა (29,5%) განაცხადა, რომ გადაწყვეტილი არ აქვს. ხოლო უფრო მეტმა აღნიშნა (31,4%) რომ თითქმის გამორიცხავს აცრას. ეს კარგად აჩვენებს უნდობლობის დონეს, რომელიც ჯერ კიდევ მაშინ იყო საკმაოდ მაღალი, როდესაც ვაქცინა შემოსულიც კი არ იყო ქვეყანაში და შესაბამისად მისი ეფექტურობისა და უსაფრთხოების შესახებ ეჭვები მხოლოდ მოსაზრებებს ეფუძნებოდა (საქსტატი, 2021). საქსტატმა 2021 წლის დეკემბერში საქსტატმა ჩაატარა კვლევა, ვაქცინაციისადმი დამოკიდებულებების შესახებ მათ შორის ვინც არ აცრილა. კვლევის შედეგების მიხედვით, 34,5%-ს არ გადაუწყვეტია იმუნიზაცია, 14,1%-ის აზრით ნაკლებად მოსალოდნელია, ხოლო 18,5% გამორიცხავს აცრას. მთლიანობაში გადაუწყვეტილი და უარყოფითი დამოკიდებულების მქონე რესპონდენტების წილი 67,1%-ს შეადგენს, რაც ასევე მაღალია (საქსტატი, 2021).

ვაქცინაციის მიმართ ყოყმანი (Vaccine hesitancy) ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციამ თანამედროვეობის ერთ-ერთ საფრთხედ გამოაცხადა. მიუღებლობა საკმაოდ კომპლექსური პრობლემაა და მრავალი ფაქტორი განაპირობებს. მათ შორის არის თავად ინფექციის რისკი და სიმძიმე, ემოციური მდგომარეობა, ვაქცინის მიმართ უნდობლობა, არასრული ინფორმირებულობა, სოციალური კონტექსტი და სხვა. კონკრეტულად კოვიდ-19-ის საწინააღმდეგო ვაქცინის მიმართ უნდობლობას ისეთი თავისებური მიზეზებიც განაპირობებს, როგორცაა მაგალითად შედარებით ახალი ტექნოლოგიების გამოყენება აცრის შექმნის პროცესში და ასევე მისი უპრეცედენტოდ მოკლე დროში დამზადება. შესაბამისად, მიუხედავად მყარი მეცნიერული მტკიცებულებისა, რომ ვაქცინები ეფექტური და უსაფრთხოა ვირუსის წინააღმდეგ, ადამიანების დიდი ნაწილი მაინც ყოყმანობს და არ ავლენს იმუნიზაციის მიმართ მზაობას (Nossier, 2021). გარდა ამისა, რადგან კოვიდ-19 ახალი დაავადებაა, მის შესახებ გამუდმებით ცვალებადი ინფორმაციის ნაკადი გავლენას ახდენს ვირუსის მიმართ აღქმებზე. მისი სიმპტომების, სიმძიმის და ჯანმრთელობაზე ზეგავლენის შესახებ უწყვეტი, მრავალფეროვანი ინფორმაცია დაბნეულობაში ამყოფებს ხალხს და შესაბამისად გაურკვევლობას ქმნის ვაქცინის ეფექტურობაზე. არანაკლებ მნიშვნელოვანია სხვა ადამიანების პირადი გამოცდილება და პრაქტიკები. ბენეფიციარები ხშირ შემთხვევაში ყურადღებას აქცევენ იმას, თუ როგორი გამოცდილება ჰქონდათ მათ ნაცნობებს ან ახლობლებს აცრის შემდეგ. რაიმე გვერდით მოვლენას ხომ არ ჰქონია ადგილი და ზოგადად როგორ იმოქმედა იმუნიზაციამ მათზე. მსგავსი პირდაპირი და უშუალო ერთგვარი საბუთი, გადაწყვეტილების მიღების მიზეზი შეიძლება გახდეს. ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ იმუნიზაციის მიმართ დამოკიდებულებას გარკვეულწილად დროში ცვლილების ხასიათიც ჰქონდა. მას შემდეგ რაც აცრის შექმნის პროცესი დასასრულს მიუახლოვდა და მის შესახებ უფრო მეტი ინფორმაცია გახდა ხელმისაწვდომი, თავი იჩინა დეზინფორმაციებმაც, რამაც შეამცირა ნდობა საზოგადოების მხრიდან.

მიუღებლობა შეიძლება ისეთმა სოციალურმა, კულტურულმა და ფსიქოლოგიურმა მიზეზებმა განაპირობოს, როგორებიცაა: ნდობის ნაკლებობა (ეჭვები უსაფრთხოებასა და ეფექტურობაზე, თავად ჯანდაცვის სპეციალისტებისა და ჯანდაცვის სექტორის მიმართ უნდობლობა), თვითკმაყოფილება (თითქოს დაინფიცირების რისკი დაბალია, არ დაემართება ვირუსი), მოუხერხებლობა (იმუნიზაციის სერვისების ხელმისაწვდომობის, ადგილის და დროის პრობლემა) (Shen & Dubey, 2019). კვლევები ადასტურებენ, რომ ყველაზე მეტი ეფექტის მქონე ნდობის ნაკლებობა და თვითკმაყოფილებაა, რადგან ისეთ პირობებშიც კი, სადაც ვაქცინის ხელმისაწვდომობა უზრუნველყოფილია, მოსახლეობის დიდი ნაწილი იმუნიზაციის პროცესში ჩართვისადმი მზაობას არ ავლენს. უნდობლობა არის ბარიერი, რომელსაც ხშირ შემთხვევაში ქმნის სხვადასხვა მედია წყაროებიდან მიღებული ინფორმაცია (Tan et al., 2022).

მაშინ როდესაც ანტივაქსერული სენტემენტები საკმაოდ მაღალია ქართულ საზოგადოებაში და ამავდროულად იმუნიზაციის მსურველთა რიცხვი ისევ დაბალი რჩება, ეს ქმნის საფრთხეს რომ პანდემიამ შესაძლოა კიდევ მოახდინოს გავლენა მოსახლეობაზე და მივიღოთ ვირუსის გავრცელების ახალი ტალღა. აცრის მიმართ დამოკიდებულების თვალსაჩინო მაგალითია ვადაგასული ვაქცინები. აპრილის თვეში „ფაიზერის“ მიერ წარმოებულ ვაქცინებს გამოყენების ვადა ამოეწურა და მათი მოხმარებაც ახალი დოზების შემოსვლამდე გარკვეული დროით შეწყდა. მსგავსი შემთხვევების თავიდან ასარიდებლად და ვაქცინაციის პროცესის სათანადო დონეზე მიმდინარეობისათვის, აუცილებელია, როგორც რესურსების მაქსიმალურად გამოყენება, ასევე საზოგადოების განწყობის ცვლილება აცრასთან მიმართებით, რაც თავის მხრივ ხელს შეუწყობს დაავადებასთან ბრძოლის ეფექტურად წარმართვას.

კვლევის მიზანია Covid-19-ის საწინააღმდეგო ვაქცინისადმი უნდობლობის და აცრის გადაწყვეტილების მიღების შემაფერხებელი ბარიერების შესწავლა.

კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე კვლევის ამოცანებია: Covid-19-ის საწინააღმდეგო ვაქცინის ეფექტურობის მიმართ ნდობის ნაკლებობის შესწავლა; Covid-19-ის საწინააღმდეგო

ვაქცინის უსაფრთხოების მიმართ ნდობის ნაკლებობის შესწავლა; ვაქცინის რეალურ საჭიროების შეფასება; იმუნიზაციის სერვისის ხელმისაწვდომობის შეფასება.

მეთოდოლოგია

კვლევაში, მისი შინაარსობრივი თავისებურებიდან გამომდინარე, გამოყენებულ იქნა თავისებრივი კვლევის მეთოდი, კერძოდ სიღრმისეული ინტერვიუ. ამ მეთოდის საშუალებით შესაძლებელია გამოვკვეთოთ ის ძირითადი თავისებურებები, რაც ვაქცინის მიმართ ნდობას უკავშირდება და სიღრმისეულად შევისწავლოთ აცრასთან დაკავშირებული ბარიერების მიზეზები. კვლევის პროცესში გამოვიყენეთ ნახევრად სტრუქტურირებული ინტერვიუს გზამკვლევი, რათა რესპონდენტებისთვის მეტი თავისუფლება მიგვეცა და ამავდროულად არ გამოგვრჩენოდა რაიმე ისეთი თემა, რაც თავდაპირველად გზამკვლევის შედგენის დროს გათვალისწინებული არ იყო. კვლევის პროცესში, სიღრმისეული ინტერვიუ ჩატარდა 10 რესპონდენტთან, რომლებიც სხვადასხვა ასაკობრივ ჯგუფს მიეკუთვნებოდნენ და არ იყვნენ კოვიდ-19-ის საწინააღმდეგო ვაქცინით აცრილნი. ყველაზე ახალგაზრდა რესპონდენტის ასაკი იყო 23 წელი. ხოლო ყველაზე უფროსი ასაკის რესპონდენტის ასაკი იყო 56 წელი. თითოეული ინტერვიუს ხანგრძლივობა საშუალოდ შეადგენდა 30-40 წუთს. ინტერვიუს ტრანსკრიპტები გაანალიზდა თავისებრივი კვლევის კომპიუტერული პროგრამის Nvivo-12-ის მეშვეობით.

შეზღუდვები

კვლევა დროში განმეორებადი არ იყო, შესაბამისად არ ვიცით თუ როგორ იცვლებოდა ვაქცინის მიმართ საზოგადოების დამოკიდებულებები ინფიცირების შემთხვევების მატებასთან ან კლებასთან ერთად, ან დაავადების გავრცელების თავიდან ასაცილებლად შემოღებული შეზღუდვების გამკაცრებისა და შემსუბუქების პარალელურად. შესაბამისად სხვადასხვა დროს ჩატარებულ ინტერვიუებში შესაძლოა გარკვეულწილად განსხვავებული შედეგები მიგვეღო.

შედეგები

ვაქცინის ეფექტურობის შეფასება

კვლევის თითქმის ყველა მონაწილე სკეპტიკურად უყურებდა აცრის ეფექტურობას. ზოგიერთი მათგანის თქმით, ვაქცინა ვერ ასრულებს თავის დანიშნულებას და მისი ძირითადი ფუნქცია, რომ ადამიანები დაიცვას დაავადებისგან ხშირ შემთხვევაში ვერ ხორციელდება. რესპონდენტები იხსენებენ მაგალითს, როდესაც მათი ნაცნობები ან მათ გარემოცვაში მყოფი ადამიანები აცრის შემდეგ დაინფიცირდნენ ვირუსით. მსგავსი შემთხვევები ეჭვის საფუძველი ხდება და იწვევს ეფექტურობის შესახებ ყოყმანს.

„ვიცნობ ხალხს, რომლებიც აცრილები იყვნენ მაგრამ მაინც შეხვდათ კორონა და საკმაოდ რთულად გადაიტანეს, სიცხეები ჰქონდათ, სისუსტე და სხვადასხვა სიმპტომები. მოკლედ ჩემზე ცუდად გადაიტანეს რა, მე აცრილი არ ვიყავი და უბრალოდ ორი სამი დღე მომცა სიცხე. არც გემო დამიკარგავს, არც ყნოსვა და მეტი ადვილად როგორ უნდა გადამეტანა. იმათ კიდევ პირიქით“. (კაცი, 24)

„გასაგებია რომ ვაქცინაცია აუცილებლად იმას არ ნიშნავს რომ კოვიდი არ დაგემართება, მაგრამ თუ დაგემართა უნდა გიცავდეს და არ უნდა გირთულდებოდეს, მაგრამ ეგ ტყუილი ამბავია, იმიტომ რომ მაგის გარანტიას ვერავინ გამლევს“. (ქალი, 56)

„ჩემს მშობლებს ორი დოზა გაკეთებული ჰქონდათ და მერე დაემართათ ეს (კოვიდი) და მძიმე ფორმებში დაემართათ, განსაკუთრებით მაგის გამო კიდევ უფრო, რაღაცა უნდობლობა მაქ ვაქცინის მიმართ. ანუ აზრი სად არის რომ გავიკეთო. მიზანს ვერ ვხვდები თორემ გავიკეთებ რა პრობლემაა“. (ქალი, 28)

რესპონდენტები ასევე ყურადღებას ამახვილებენ სხვადასხვა შტამების მიმართ ეფექტურობის საკითხზე. ვირუსის დაწყების ეტაპიტან დღემდე ვირუსის ახალი ვარიანტები გამოჩნდა, რომლებიც ერთმანეთისაგან განსხვავებულია. კოვიდ-19-ის თავდაპირველი შტამი

თითქმის აღარ არსებობს და ის თანდათანობით ჩაანაცვლა ახალმა ვარიანტებმა. თითოეულს ახასიათებს განსხვავებული სიმპტომები, ავადობის ხანგრძლივობა და გადადების თავისებურებები. ამის მაგალითია ყველაზე გავრცელებული ფორმები, როგორც არიან „დელტა“ და „ომიკრონი“. „დელტა“ ვარიანტი 2021 წლის ზაფხულში ფართოდ იყო გავრცელებული მოსახლეობაში და იგი მიიჩნეოდა ერთ-ერთ მძიმე ფორმად. რესპონდენტების თქმით, ინფორმაციას ხშირად ისმენდნენ იმის შესახებ, რომ სხვადასხვა ვაქცინას განსხვავებული ეფექტურობა გააჩნია შტამების მიმართ. ეს გარკვეულწილად დაბნეულობის გამომწვევია და ისედაც გადაუწყვეტელ ადამიანებში უფრო მეტად განაპირობებს აცრისგან თავშეკავებას. თუკი არ არსებობს ერთი კონკრეტული ვაქცინა, რომელიც ყველა შტამისგან დაიცავს, მაშინ სათუო ხდება საერთოდ ღირს თუ არა აცრა.

„სხვადასხვა შტამების გამოჩენის შემდეგ ამბობდნენ რომ ეს რაღაც კონკრეტული ვაქცინა იმ კონკრეტული შტამის მიმართ ეფექტური არ არისო, იმ შტამისგან კიდე ეს ვაქცინა იცავსო, მოკლედ რამდენი ვაქცინა უნდა გაიკეთო რომ ყველა შტამისგან დაგიცვას?! ანუ აცრას რა აზრი აქვს მაშინ?“. (კაცი, 27)

„ვირუსმა იმდენი მუტაცია და ცვლილება განიცადა რომ კიდეც რაღაც ახალი ვარიანტი გამოჩნდება, რომელსაც განსხვავებული თვისებები ექნება და არავინ იცის რა გართულებებს გამოიწვევს, ახლა არსებული ვაქცინები შეიძლება საერთოდ უძლური აღმოჩნდეს და შედეგი არ ჰქონდეს“. (ქალი, 56)

„რეალურად, თავდაპირველად ისეთი განწყობა იყო რომ მაგალითად ვაქცინირებულ ადამიანს საერთოდ არ ემართებოდა ვირუსი. მერე ოთხმოც პროცენტამდე ჩამოვიდნენ, მერე ბოლო შტამზე საერთო აზრი აღარ აქო, მაინც აღარ იცავსო. საერთო ჯამში ასეთი არაერთგვაროვანი განწყობა ჩამოყალიბდა“. (ქალი, 43)

ერთ-ერთი რესპონდენტი ასევე საუბრობს იმ დროის მონაკვეთზე, რომელშიც ვაქცინა შეიქმნა და მიაჩნია რომ მოკლე პერიოდში დამზადებული აცრა ვერ იქნება სანდო მისთვის. აქ ძირითადად საქმე ეხება დროში გამოუცდელი პრობლემას.

„მალიან ბევრი შესწავლა სჭირდება (ვაქცინას), მალიან დიდხნიანი გამოკვლევები სჭირდება და რამდენად ეფექტური იქნება ეს წელიწად-ნახევარში თუ ორ წელში შექმნილი ვაქცინა არავინ არ იცის. ჯერ ისედაც რა ვაქცინებს ვიკეთებთ ეგეც საკითხავია და ახლა ეს ნაუცხადევად შექმნილი დაამატე“. (ქალი, 28)

გარდა ამისა, რესპონდენტების ნაწილს მიაჩნია რომ ვაქცინის ეფექტურობა უნდა გამოიხატებოდეს ისეთ კომპონენტებში, როგორცაა აცრის შემდეგ ვირუსის გადადების პრევენცია, დაინფიცირების რისკის მინიმუმამდე დაყვანა და ავადობის შემთხვევაში მაქსიმალურად მსუბუქ ფორმებში გადატანა. როდესაც პირად გამოცდილებაზე საუბრობენ, აღნიშნავენ რომ არც ერთი ზემოთ ჩამოთვლილი კრიტერიუმი არ კმაყოფილდება და მათ სანაცნობო წრეში მყოფი ვაქცინირებული ადამიანების მაგალითზე თუ ვიმსჯელებთ, აცრის შემდეგ ვირუსის გადადების და დაინფიცირების შემთხვევებს საკმაოდ ხშირად ჰქონდა ადგილი.

„თუ იქნება ისეთი ვაქცინა, რომელსაც გაიკეთებ და სხვას აღარ გადასდება, მე პირადად გავიკეთებ და დავიცავ სხვას. მაგრამ საქმე იმაშია რომ ის (ვაქცინა) არ არის იმდენად კარგი, რომ ჩემი მოქმედებით (აცრით) დამეცვა სხვა. ანუ უფრო ეფექტური რომ ყოფილიყო ალბათ გავიკეთებდი, ეფექტურში ვგულისხმობ რომ სხვას არ გადასდებოდა“ (ქალი, 35)

„თუ მაგის გარანტია არ მაქვს რომ არ დამემართება კორონა და ჩვეულებრივად გადამდება, მაშინ აცრა რაღაში მჭირდება?!... თავიდან სიმართლე ითქვას მეგონა, რომ ვაქცინირებულები მართლა უფრო დაცულები იყვნენ, მაგრამ მერე და მერე იმათაც ემართებოდათ ჩვეულებრივად და ყველამ მოიხადა რასაც ქვია“ (კაცი, 51)

მთლიანობაში, ეფექტურობის შეფასების ბლოკში გამოიკვეთა კვლევის მონაწილეების სკეპტიკური დამოკიდებულება ვაქცინის პროდუქტიულობის მიმართ. ისინი ეჭვქვეშ აყენებენ მის რეალურ სარგებელს და აღნიშნავენ რომ მხოლოდ იმ შემთხვევაში მიიღებენ აცრის

გადაწყვეტილებას, თუკი დარწმუნდებიან იმუნიზაციის ეფექტურობაში. აღსანიშნავია, რომ რესპონდენტების უმრავლესობის თქმით, მათ წარსულში არაერთხელ გაუკეთებიათ სხვადასხვა სეზონური ვირუსული დაავადებების საწინააღმდეგო აცრები, მაგალითად როგორც არის გრიპის ვაქცინა. ასევე იხსენებენ წითელასა და ყბაყურაზე იმუნიზაციის გამოცდილებას. ამის მიუხედავად, მაინც უნდობლად უყურებენ კოვიდ-19-ის პროფილაქტიკის მიზნით იგივე პრაქტიკაში ჩართვას და მთავარ მიზეზად ინფორმაციის ნაკლებობას და გამოუცდელიობას ასახელებენ.

ვაქცინის უსაფრთხოების შეფასება

ზოგადად, კორონა ვირუსის საწინააღმდეგო ვაქცინის მიუღებლობის ერთ-ერთი ყველაზე თვალსაჩინო მიზეზი, მისი უსაფრთხოებისადმი დამოკიდებულებაა. სხვადასხვა ქვეყანაში ჩატარებული კვლევები აჩვენებს, რომ ადამიანები თავს იკავებენ, რადგან არ იციან თუ რას გამოიწვევს აცრა მათ ორგანიზმში, და ამასთანავე არ არიან ბოლომდე დარწმუნებული უსაფრთხოების საკითხში. ჩვენს მიერ ჩატარებულ ინტერვიუებში, ზემოთ აღნიშნულ თემაზე საუბრისას, რესპონდენტები ძირითადად აქცენტს სვამენ ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესების შიშზე. ისინი აღნიშნავენ, რომ აცრამ, ორგანიზმის დაცვის ნაცვლად, შესაძლოა საფრთხე შეუქმნას მას და გამოიწვიოს არასასურველი შედეგები. კვლევის ზოგიერთი მონაწილის თქმით, მათ ჰყავთ სანაცრობო წრეში ადამიანები, რომლებიც ვაქცინაციის შემდეგ გარკვეულ ჯანმრთელობის პრობლემებს უჩივიან. მიუხედავად იმისა, რომ აქტიურად მიმდინარეობს კამპანია, რომელიც იმუნიზაციის წახალისებას ემსახურება და სპეციალისტებიც არწმუნებენ მოსახლეობას აცრის უსაფრთხოებაში, ადამიანები მაინც უნდობლობას გამოხატავენ.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მიუღებლობა უპირობო ხასითის არ არის. რესპონდენტების ნაწილის მიხედვით, თუკი განსაზღვრული პირობები დაკმაყოფილდება, ისინი მზად არიან ვაქცინაციისთვის. ასეთი პირობაა მაგალითად წინასწარი სამედიცინო გამოკვლევა. ადამიანის ჯანმრთელობის მდგომარეობის გათვალისწინების გარეშე, განურჩევლად ყველას აცრა არამართებულად ესახებათ და თავს უფრო თავდაჯერებულად იგრძნობენ, თუ აცრამდე სამედიცინო შემოწმებას გაივლიან.

„თუნდაც აი რომ იყოს დაწესებული, რომ ვაქცინას სანამ გაიკეთებ, ამა და ამ სახის კვლევა უნდა ჩაიტარო, ფილტვზე, სისხლზე, გულზე და ა.შ. რამე პრობლემა ხომ არ გაქვს. ამას რაღაცნაირად წინასწარ მაინც რომ იკვლევდნენ, თუ როგორი აქვს ადამიანს ჯანმრთელობის ზოგადი სურათი, მაგ შემთხვევაში შეიძლება გამეკეთებინა“. (ქალი, 28)

„ვრცელდებოდა ინფორმაცია, რომ აცრის შემდეგ ჯანმრთელობა გიზიანდებოდა. შეიძლება ეს ცრუ იყო ან არ იყო ცრუ, მაგრამ იყო მაგაზე საუბარი რომ ჯანმრთელობის მდგომარეობა გიუარესდებოდა თუ აცრას გაიკეთებდი. მაგანაც გარკვეულწილად მათქმევინა უარი“. (კაცი, 32)

კითხვაზე, თუ რა საფრთხეებს შეიძლება შეიცავდეს ვაქცინის გაკეთება, რესპონდენტები განსხვავებულ მიზეზებს ასახელებენ, მაგრამ ყველაზე ხშირად გამოთქული შემფოთება გვერდით მოვლენებს უკავშირდება. ვინაიდან ვაქცინა ადამიანებზე სხვადასხვაგვარად მოქმედებს, ძირითადი წუხილი სწორედ იმას ეხება, თუ როგორ მიიღებს მათი ორგანიზმის აცრას.

„ბოლომდე გამოკვლეული რომ არ არის არ ვიცი როგორ იმოქმედებს ჩემზე. შეიძლება ვიღაცას საერთოდ არანაირი გვერდითი ეფექტი არ გამოუვლინდეს და ჩვეულებრივად იყოს, ვერც იგრძნოს, მიუხედავად იმისა რომ ეს გვერდითი მოვლენები ნორმალურია. მაგრამ ყველა ერთნაირად ხომ არ არის?! მე მაგალითად ალერგიული ვარ, ყველაფერზე ალერგია მაქვს რასაც ქვია და ვერ გავრისკავ რომ უცხო სხეულის შეყვანით საფრთხე შევუქმნა ჩემს ორგანიზმს“. (ქალი, 56)

„არ ვიცი რა შეიძლება გამოიწვიოს, აი ეგ რო არ ვიცი მაგიტომ არ გავიკეთე (ვაქცინა). ანუ არც ის ვიცოდი რა დადებითს გამოიწვევდა და არც ის რა საფრთხეებს გამოიწვევდა. ჩემი აზრით რაც სუსტი გაქ ორგანიზმში იმაზე უფრო დაგარტყამდა“. (კაცი, 28)

რამოდენიმე რესპონდენტმა გაიხსენა ახალციხელი 28 წლის ექთნის შემთხვევა, რომელსაც კოვიდ-19-ის საწინააღმდეგო აცრიდან ნახევარ საათში ანაფილაქსიური შოკი განუვითარდა და კომაში ჩავარდა. მეორე დღეს იგი გარდაიცვალა. აღნიშნული შემთხვევა ვაქცინაციის კამპანიის საწყის ეტაპზე მოხდა, როდესაც ინფიცირების რისკ ჯგუფებში სწორედ სამედიცინო პერსონალი შედიოდა და იმუნიზაციას პირველ რიგში მათ უნდა გაეცლოთ. ამ ფაქტმა დიდი გავლენა იქონია საქართველოს მოსახლეობის დამოკიდებულებაზე უსაფრთხოების მიმართ და კიდევ უფრო გააღრმავა ისედაც არსებული ეჭვები და უნდობლობა.

„გეცოდინება, ერთ-ერთი პირველი, თუ პირველი არა, ვაქცინირებული ახალგაზრდა ექთანი გოგონა რომ გარდაიცვალა აცრის შემდეგ... ამანაც იქონია გავლენა მოსახლეობაზე, ასევე თქვათ განწყობის შექმნის კუთხით და ვაქცინის თავდაპირველმა წარუმატებლობამ შიშის განცდა გააჩინა“. (კაცი, 27)

„ისედაც ხომ არ ვაპირებდი ვაქცინის გაკეთებას, მაგრამ იმ შემთხვევის შემდეგ, როცა ექთანს რეაქცია მისცა და გარდაიცვალა კიდევ უფრო დავრწმუნდი ჩემი გადაწყვეტილების სისწორეში“. (ქალი, 43)

შეჯამების სახით შეიძლება ითქვას, რომ ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წინაღობა, რაც ვაქცინაციის გადაწყვეტილებას უშლის ხელს, სწორედ უსაფრთხოების მიმართ შფოთვაა. როგორც ახლო, ასევე შორეულ პერსპექტივაში. გარდა იმისა, რომ ადამინებს გვერდითი მოვლენების შიში აქვთ, ისინი ასევე არ არიან დარწმუნებული თუ რა შედეგებს გამოიწვევს იმუნიზაცია წლების შემდეგ. ზოგიერთი რესპონდენტი საკუთარ ჯანმრთელობას ასახელებს მიზეზად და ამბობს რომ აცრის გაკეთება მისთვის რისკის შემცველია. ნაწილის თქმით კი ალერგიული ფონის გამო არ გადაუწყვეტია ღირსთ თუ არა ვაქცინაცია, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ხშირად სმენიათ აცრის შემდგომი გართულებების შესახებ სხვა ადამიანებში.

ვაქცინის საჭიროების შეფასება

ჩვენს მიერ დასახულ ამოცანებში, მესამე ბლოკი ეხება თვითკმაყოფილების კომპონენტს. თვითკმაყოფილებაში სწორედ ვაქცინის რეალური საჭიროებისადმი შეხედულებები იგულისხმება. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ადამინების ნაწილის აზრით დაავადებასთან გასამკლავებლად სულაც არ არის აუცილებელი რაიმე სახის სამედიცინო ჩარევა, ვინაიდან იგი მსუბუქი ვირუსია და თავისით გაივლის. მაშინ, როდესაც მსგავსი მოსაზრებები დომინირებს, ჩვენ ვაწყდებით პანდემიის რეალური საფრთხისა და საშიშროების არასათანადო შეფასების რისკებს. ვაქცინაციის პროგრამის საწყის ეტაპზე მსგავსი მიდგომების გამო უამრავმა ადამიანმა თქვა უარი აცრაზე და ამ ყველაფრის შედეგები ქვეყანაში ინფიცირებულთა მაღალ სტატისტიკაშიც გამოიხატა. უფრო მეტიც, ვირუსის ადრეული გავრცელების პეროდში, ადამინებს არ ჰქონდათ მოლოდინი, რომ ნებისმიერი მათგანი იყო ინფიცირების რისკის ქვეშ. მიდგომა თითქოს ვირუსი არ დაემართებოდათ ან თუ დაემართებოდათ მარტივად გადაიტანდნენ მცდარი აღმოჩნდა, შედეგად მძიმე ეპიდემიოლოგიურმა ვითარება მივიღეთ. ყველა მსგავს თავისებურებას მივყავართ თვითკმაყოფილებამდე. ამის თავიდან ასაცილებლად კი სპეციალისტები თქმით აუცილებელია გვახსოვდეს, რომ კოვიდით დაინფიცირების რისკი მაღალია და იგი ნეგატიურად აისახება როგორც ჩვენს, ასევე ჩვენი გარემომცველების ჯანმრთელობაზე და ყოველდღიურ ცხოვრებაზე.

ინტერვიუებში ამ თემაზე საუბრისას საკმაოდ ამბივალენტური დამოკიდებულებები გამოიკვეთა. რესპონდენტების ნაწილის აზრით დაავადება მართლაც საშიშია და მისი რეალური გავლენა საკუთარ თავზე და ოჯახის წევრების მაგალითზე გამოუცდია. მაშინ როდესაც კვლევის მონაწილეების მეორე ნაწილი შედარებით მარტივად უყურებს ამ საკითხს და მიიჩნევს რომ აცრის გარდაუვალ საჭიროებას არ არსებობს. ამ უკანასკნელთა მიხედვით ადამიანები პანდემიას

ბუნებრივი იმუნიტეტის მეშვეობით გაუმკლავდებიან და არ არის აუცილებელი რაიმე დამატებითი გარეგანი ჩარევები. ქვემოთ მიმოვიხილავთ ორივე სახის შეხედულების მქონე რესპონდენტების მოსაზრებებს. ერთ-ერთი მათგანი სწორედ ბუნებრივი იმუნიტეტის ჩამოყალიბებაზე გვიზიარებს მოსაზრებას.

„ძან ბევრმა ადამიანმა, ნახევარმა მილიონმა კოვიდი უკვე მოიხადა ოფიციალური სტატისტიკით, სულ კიდე სამი მილიონი ვართ... დიდმა რაოდენობამ კოვიდი უკვე გადაიტანა და სავარაუდოდ მაგის გამო არის რომ ინფიცირების მაღალი მაჩვენებელი აღარ არის და არა იმიტომ რომ ვაქცინაციამ ქნა ესე. რა თქმა უნდა გავლენა ჰქონდა აცრას, მაგრამ მთლად იმდენიც არა“. (ქალი, 56)

უშუალოდ ვირუსის სიმძიმეს და მის საფრთხეს რაც შეეხება, რამდენიმე რესპონდენტი ამბობს, რომ მისთვის კოვიდ-19 ვერ ჩაითვლება განსაკუთრებით საშიშად და აქამდეც არაერთხელ ყოფილა ისტორიაში ისეთი შემთხვევები, როდესაც საქმე ბევრად უფრო რთულ დაავადებებთან გვქონია და გავმკლავებივართ მას.

„სტატისტიკურად რომ შევხედოთ ეხლა, ეს ისეთი დამანგრეველი ვირუსი არ იყო როგორც წინა საუკუნეებში სხვა ვირუსები იყო გავრცელებული მთელ მსოფლიოში. იმან უფრო დიდი ზიანი მიაყენა კაცობრიობას, ვიდრე ამან (კოვიდ-19-მა)“. (კაცი, 27)

„ჩემი აზრით, კორონა ვირუსი მძიმე დაავადებებში არ უნდა გავიყვანოთ რა, მაგრამ ხანდახან ადამიანებზე უფრო რომ მოქმედებს ეგ ფაქტია და იმათზე ვისაც სუსტი ორგანიზმი აქვს. აქედან გამომდინარე პირდაპირ ვერ იტყვი რომ საშიში არ არის მაგრამ მე მაინც მგონია რომ ახალგაზრდებში მარტივია და ჩვეულებრივი ვირუსის ტიპად ჩავთვლიდი“. (კაცი, 28)

„ვირუსი არსებობს, მაგრამ ისეთი მომაკვდინებელი, როგორსაც წარმოაჩენენ ნამდვილად არ არის ეს ვირუსი. გაციების უმადლესი ფორმაა, მაგრამ არა ისეთი, რომ თუ ნორმალურად მიხედავ რამე სირთულე შეგიქმნას“. (ქალი, 40)

ზემოთ მოცემულია იმ რესპონდენტების ციტატები, რომლებიც შედარებით მარტივად უყურებენ ვირუსის საშიშროებას. მაგრამ მეორე ნაწილის მიხედვით, არ უნდა უგულებელვყოთ დაავადების რეალური საფრთხე, რადგან მან უკვე უამრავი ადამიანზე იმოქმედა და მძიმე გავლენა მოახდინა თითოეულის ჯანმრთელობაზე. ხოლო თუ მას ზერეულედ მოვეკიდებით, იგი ისევ განაგრძობს ჩვენს ყოველდღიურობაზე ნეგატიურ ზემოქმედებას.

„ეგრე ზედაპირულად არ ვუყურებ კოვიდის ვირუსს ნამდვილად, რო რაღაცა ეგეთი წარმოდგენით არავარ, რო იოლად გადავიტან და არ მჭირდება ვაქცინა. არა, საკმაოდ რთულად დამემართა. ძან საგაგნაშო მგონია კიდევ ეს ოცი ათასი ადამიანის სიკვდილი“. (კაცი, 32)

„ფაქტია რომ ძან საშიში ვირუსი არის და სერიოზული მიხედვა ჭირდება, ეს ფაქტია და ვერსად ვერ გავექცევით. მას შემდეგ რაც გადავიტანე (დაავადება), ცდილობ რომ სულ ჩემს ჯანმრთელობას მივხედო და რაღაცნაირად ვუშველო თავს“. (კაცი, 27)

„ისე ვიცავდი წესებს რომ მეტი არ შეიძლება. ადამიანი არ იარსებებს, რომელმაც ჩემზე უკეთ დაიცვა წესები. თუ ვინმეს ვნახულობდი დისტანციას არ ვარღვევდი, ორი პირბადე და სულ დეზინფექცია. მოკლედ ვიცავდი ყველანაირად“. (ქალი, 28)

საგულისხმოა ის ფაქტი, რომ რესპონდენტების ეს ნაწილი ცდილობს სერიოზულად მიუდგეს ვირუსს და ზოგიერთი მათგანი ვაქცინის აუცილებლობაზეც საუბრობს. აქ კიდევ ერთხელ ჩანს ჩვენს მიერ ნახსენები მზაობის საკითხი იმუნიზაციის მიმართ. არავაქცინირებული ადამიანები პირდაპირ არ ამბობენ უარს აცრაზე. პირიქით რამოდენიმე რესპონდენტი მის საჭიროებაზეც საუბრობს, მაგრამ საქმე იმაშია, რომ ისინი ვერ ხედავენ უკვე არსებული ვაქცინების გამოყენების შედეგად მიღებულ სარგებელს. ამ თემაზე ეფექტურობის და უსაფრთხოების ბლოკში უკვე ვისაუბრეთ და დამატების სახით შეიძლება ითქვას, რომ ბენეფიციარები ცდილობენ დაავადებას პასუხისმგებლობით მოეკიდონ და დაიცვან საკუთარი თავიც და სხვებიც, მაგრამ ჩვენს ხელთ უკვე არსებული ვაქცინები ამ ყველაფრის განხორციელების საშუალებად არ ესახებათ.

ზოგადად, თვითკმაყოფილების (Complanecy) კომპონენტი საკმაოდ დინამიკურია რა ვარირებს არა მარტო პერსონალური და სოციალური თავისებურებების გათვალისწინებით, არამედ სხვადასხვა გარე ფაქტორების მიხედვით. იგი შეიძლება იცვლებოდეს დროსთან ერთად. მაგალითისთვის, თვითკმაყოფილების დონე შეიძლება იზრდებოდეს ინფიცირების შემთხვევების კლების შედეგად, ან პანდემიის შედეგად შემოღებული შეზღუდვების შემსუბუქების პარალელურად. თუკი დადასტურებული შემთხვევების რაოდენობა მაღალია, შესაბამისად მაღალია იმის რისკიც, რომ ადამიანი დაავადდეს. ამან შეიძლება მეტი შემფოთება გამოიწვიოს და ბენეფიციარს უბიძგოს ვაქცინაციისკენ. პირიქით ხდება მაშინ, როდესაც ნაკლებია ინფიცირების მაჩვენებელი. ამ დროს ადამიანს რეალური საფრთხის შეგრძნება უქრება და მიაჩნია, რომ ვირუსი თითქოს გამქრალია და შესაბამისად საგანგაშოც არაფერია.

ვაქცინის ხელმისაწვდომობის შეფასება

ჩვენ უკვე შევხებთ იმუნიზაციის შესაძლო ხელისშემშლელ სამ ფაქტორს. შემდეგი პოტენციური მიზეზი, რომელიც დაბრკოლების გამომწვევს გარემოებად შეიძლება ჩაითვალოს, არის აცრის სერვისის ხელმისაწვდომობა. სხვადასხვა ქვეყანაში ჩატარებული კვლევების შედეგად გამოვლინდა, რომ ხელმისაწვდომობის პრობლემა ზოგიერთ შემთხვევაში დგას დღის წესრიგში. თუმცა მას ვერ ვუწოდებთ ისეთივე მნიშვნელობის ბარიერს, როგორც ეფექტურობისა და უსაფრთხოების მიმართ უნდობლობაა. როგორც ლიტერატურის მიმოხილვაში აღინიშნა, ვაქცინაციის ცენტრების მდებარეობა, მომსახურების საფასური, ტრანსპორტირების ხარჯები და დოზების საკმარისი მარაგი არის ის წინაპირობები, რომლებიც ხელმისაწვდომობის კომპონენტზე ახდენს გავლენას. თუ ეს წინაპირობები არ კმაყოფილდება, აცრის მსურველს არა მარტო დისკომფორტი ექმნება, არამედ გარკვეულწილად ეზღუდება მარტივი და ეფექტური წვდომა ჯანმრთელობის დაცვის სერვისზე.

სიღრმისეულ ინტერვიუებში, რესპონდენტები აღნიშნავენ, რომ მათთვის არანაირ დაბრკოლებას არ წარმოადგენს აცრის გაკეთება. თუ სურვილი ექნებათ, შეუძლიათ ძალიან მარტივად ჩაეწერონ ვაქცინაციის ცენტრში. შესაბამისად, ვერ ხედავენ რაიმე მიზეზს, რომელმაც შეიძლება ბარიერი წარმოქმნას ამ სურვილის განხორციელების პროცესში. როგორც თავად ამბობენ, მთავარი მიზეზი მათი ნების არარსებობაა და არა ხელმისაწვდომობის დაკავშირებული პრობლემა.

„ხელმისაწვდომი არის ქვეყანაში ვაქცინა, ნებისმიერ მოქალაქეს შეუძლია აიცრას თავისუფლად, მაგის პრობლემას მე ვერ ვხედავ. ეხლაც თუ მოვინდომებ, არანაირი პრობლემა არ იქნება“. (კაცი, 28)

„როცა საერთოდ შექმნილი არ იყო მაშინ არ იყო ხელმისაწვდომი რა თქმა უნდა, მაგრამ რომ დაამზადდეს ასე ვთქვათ, მაგის მერე საქართველოშიც ძან მალე შემოვიდა, საჩუქრადაც გადმოგვცეს რაღაც რაოდენობის დოზები თუ სწორად მახსოვს... თვითონ მოხმარება არ ჰქონდა იმდენი თორე აცრები იყო საკმარისი რაოდენობით. პირიქით, აქეთ იხვეწებოდნენ რომ აცრილიყო ხალხი.“ (ქალი, 56)

„რავიცი, თუ სურვილი გაქ ჩვეულებრივად შეგიძლია გაიკეთო, უფასოა, თანხის გადაგხდა მაგამი არ გჭირდება და არაფერი“. (ქალი, 43)

„მე ხვალვე რომ მომინდეს ვაქცინირება, დარწმუნებული ვარ დამხვდება, ის რომ ნაკლებობა იყოს არა. საკმარისი რაოდენობით რომ გვაქ დოზები მაგამი დარწმუნებული ვარ“. (კაცი, 51)

რესპონდენტები ასევე საუბრობენ ვაქცინების მრავალფეროვნებაზე. საქართველოში ამჟამად ოთხი სხვადასხვა დასახელების ვაქცინაა ხელმისაწვდომი, აქედან ორი ჩინური წარმოებისაა, ხოლო სხვები ბრიტანულ-შვედური და ამერიკული ფარმაცევტული კომპანიების მიერ არის შექმნილი. სურვილის შემთხვევაში ბენეფიციარს შეუძლია ნებისმიერი მათგანით იმუნიზაცია. ამისათვის საჭიროა წინასწარი რეგისტრაციის გავლა სასურველ სამედიცინო პუნქტში. ამის გაკეთება შესაძლებელია როგორც ელექტრონულად, ასევე უშუალოდ

ვაქცინაციის ცენტრში ვიზიტით. გარდა ამისა, არსებობს მეორე ალტერნატივა, რომლითაც ადამიანებს საშუალება აქვთ ცოცხალი რიგი დაიკავონ, ასეთ შემთხვევაში წინასწარი რეგისტრაცია სავალდებულო არ არის. ამ ყველაფრის გათვალისწინებით შეიძლება ითქვას, რომ არჩევანში შეზღუდულობის საკითხი ნაკლებად დგას.

„ერთი თუ არ მოგწონს სხვა არის და მიხვალ და იმით აიცრი. აი მაგალითად ასტრაზენეკაზე რომ ამბობდნენ ყველაზე მეტად მაგას აქვს გვერდითი ეფექტებიო, შეგიძლია სხვა გაიკეთო, რომელიც უფრო უსაფრთხოა მაგ კუთხით“. (კაცი, 27)

„მე როგორც ვიცი, ჩინური ვაქცინები არის ტრადიციული მეთოდით დამზადებული. სხვებში ახალი ტექნოლოგიებია გამოყენებული და თუ მაინცდამაინც საშველი არ არის და კატასტროფულად აუცილებელი იქნებოდა ჩინურ ვაქცინას გავიკეთებდი“. (ქალი, 28)

მთლიანობაში, კვლევის მონაწილეების შეხედულებები ხელმისაწვდომობის მიმართ ახლოს დგას ერთმანეთთან. ისინი თანხმდებიან, რომ მათ გადაწყვეტილებაზე, ჩართულიყვნენ იმუნიზაციის პროგრამაში, არ უმოქმედია ზემოთ ხსენებულ საკითხს. სიღრმისეულ ინტერვიუებში ამ კომპონენტზე საუბრის შედეგად დგინდება, რომ კორონა ვირუსის საწინააღმდეგო აცრის კასაკეთებლად საკმაოდ ხელსაყრელი გარემო არსებობს, მაგრამ ეს გავლენას ვერ ახდენს მიმდებლობის ხარისხზე. როგორც ლიტერატურის მიმოხილვიდანაც გამოჩნდა, ეს არის ერთ-ერთი ყველაზე სუსტი ფაქტორი, რომელიც აქტიური დეტერმინანტის როლს ვერ თამაშობს და შეიძლება ითქვას რომ მხოლოდ ხელშემწყობი გარემოებაა იმ ადამიანებისთვის, ვისაც იმუნიზაცია უკვე გადაწყვეტილი აქვს. მიუხედავად იმისა, რომ ჯანდაცვის სექტორი საკმაოდ ძალისხმევას ხარჯავს საინფორმაციო კამპანიასა და ასევე ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესებაზე, როგორც ჩანს ეს მაინც არ არის უშუალო წინაპირობა ვაქცინაციის პროგრამის წარმატებისთვის.

დისკუსია, დასკვნა

კვლევის შედეგები აჩვენებს, რომ რესპონდენტებს ვაქცინაზე უარის თქმის განსხვავებული მიზეზები აქვთ. რიგ შემთხვევაში ეს მიზეზები პირად გამოცდილებას უკავშირდება, ხოლო ზოგ შემთხვევაში გარეგანი ფაქტორები მოქმედებს შეხედულების ჩამოყალიბებაზე. მთლიანობაში შეინიშნება სკეპტიკური დამოკიდებულება და უნდობლობა, რაც საბოლოო ჯამში ქმნის დაბრკოლებას, რათა ადამიანებმა მიიღონ იმუნიზაციის გადაწყვეტილება. კვლევის ფარგლებში გამოვყავით ოთხი ძირითადი კატეგორია, რომლებიც ლიტერატურაში განხილულია, როგორც აცრასთან დაკავშირებული ბარიერები. ესენია, აცრის ეფექტურობის, უსაფრთხოების, რეალური საჭიროებისა და ხელმისაწვდომობის მიმართ შეხედულებები. თითოეულ მათგანს განსხვავებული როლი აქვს და არათანაბარი გავლენის მქონეა.

ვაქცინის ეფექტურობის თემა ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი კომპონენტია. როგორც ინტერვიუების ანალიზიდან გამოიკვეთა, უმეტესად ეჭვის ქვეშ დგას იმ ფაქტის მართებულობა, ნამდვილად ასრულებს თუ არა საკუთარ ფუნქციას აცრა. მიუხედავად იმისა, რომ ვაქცინირებული ადამიანის დაინფიცირების რისკი არსებობს და ეს არ არის განსაკუთრებული მოვლენა, რესპონდენტები მსგავს ცალკეულ შემთხვევებს არაეფექტურობის მტკიცებულებად თვლიან. ისინი საკუთარი ახლობლების გამოცდილებაზე საუბრობენ. გამოთქვამენ რა ვარაუდს, რომლის მიხედვითაც ვაქცინა იმ შემთხვევაში იქნებოდა პროდუქტიული და ირწმუნებდნენ მის პროდუქტიულობას, თუკი იმუნიზირებული ადამიანის ინფიცირების ალბათობა მინიმალური იქნებოდა. რეალობა კი მათივე თქმით სხვაგვარია, რაც ნდობის საფუძველს არ იძლევა. მთლიანობაში ინტერვიუს მონაწილეები არ არიან დარწმუნებულები, რომ აცრის შემდეგ დაცულები იქნებიან დაავადებისგან. მათი აზრით, იმუნიზაცია რისკებთანაც არის დაკავშირებული და შესაბამისი ბენეფიტებიც არ გააჩნია, რომელიც გადაწონის ამ რისკებს.

როცა საქმე უსაფრთხოებას ეხება, ადამიანებში გაურკვევლობის და შფოთვის განცდა დომინირებს. ისინი ფიქრობენ რომ ვაქცინა ნაჩქარევად დამზადდა და ასევე არ არის სათანადოდ

გამოცდილი. მიუხედავად იმისა, რომ ზოგიერთი რესპონდენტი ზოგადად აცრის მნიშვნელობას დადებითად აფასებს და უპირობოდ მისი წინააღმდეგი არ არის, მაინც არსებობს ისეთი ინდივიდუალური ხასიათის მოვლენების მიმართ შიში, როგორცაა გვერდითი ეფექტები და ალერგიული ფონი. იგივე შეიძლება ითქვას შორეულ პერსპექტივაში შესაძლო ჯანმრთელობის პრობლემების მიმართ განწყობებზე. კვლევის შედეგად მიღებული ინფორმაციის მიხედვით, ყველაზე მნიშვნელოვანი და მთავარი ბარიერი, რაც ადამიანებს ხელს უშლის გადაწყვიტონ დაავადების წინააღმდეგ თავის დაცვა იმუნიზაციის გზით, არის უსაფრთხოების მიმართ უნდობლობა, ან სხვა სიტყვებით, რწმენის ნაკლებობა.

პანდემია მოულოდნელად დაატყდა მსოფლიოს თავს და თითქმის ყველა ადამიანის ცხოვრებაზე იმოქმედა ნეგატიურად. მის წინააღმდეგ ბრძოლისათვის საჭირო იყო თავდაცვის საშუალების შექმნა მაქსიმალურად მოკლე დროში. ადამიანებს უწყვეტად მიეწოდებოდათ ინფორმაციის ნაკადი დაავადების გავრცელებისა და მისი უარყოფითი შედეგებისა შესახებ. მას შემდეგ, რაც ვაქცინა შეიქმნა და გამოყენებაში ჩაეშვა, ამ უკანასკნელის შესახებაც არანაკლები ინტენსივობით ხდებოდა ინფორმაციის გავრცელება. სოციალურ ქსელებში თუ სხვა მედია წყაროებში უამრავი სხვადასხვა სახის ურთიერთსაპირისპირო სიახლეებზე მიუწვდებოდათ ადამიანებს ხელი, რამაც ერთგვარი ინფორმაციული გადატვირთვა გამოიწვია. ერთდროულად აცრის შესახებ არსებული პოზიტიური და ნეგატიური ინფორმაცია, დაბნეულობას იწვევს და ართულებს კონკრეტული პოზიციის ჩამოყალიბების შესაძლებლობას. როგორც რამოდენიმე რესპონდენტმა აღნიშნა ინტერვიუებში, მათ გადაწყვეტილებაზე გავლენა იქონია ვაქცინის უსაფრთხოების შესახებ მიღებულმა უარყოფითმა ინფორმაციამ. საერთო ჯამში, ყოყმანს დიდწილად განსაზღვრავს იმუნიზაციის შედეგად ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესების შიში, იქნება ეს გვერდითი მოველნა თუ სხვა სახის არასასურველი ეფექტი.

აცრის რეალური საჭიროების შეფასებისას რესპონდენტების აზრი ორად იყოფა. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, სწორედ ამ საკითხისადმი დამოკიდებულება გვიჩვენებს თუ რა დონეზეა თვითკმაყოფილების კომპონენტი. ადამიანები, რომლებიც თვლიან რომ პანდემიას გარეგანი ჩარევის გარეშე გავუმკლავდებით და არ არის საჭირო მისი გამოყენება, თვითკმაყოფილების მაღალი დონით გამორჩევიან და სათანადოდ ვერ აფასებენ დაავადების რეალურ საფრთხეს. ისინი უგულვებელყოფენ საშიშროებას და საკუთარი ახსნები აქვთ მიმდინარე მოვლენების მიმართ. ასეთი მიდგომები განსაკუთრებით ჭარბობდა ვირუსის გავრცელების ადრეულ ეტაპზე. რესპონდენტების ნაწილი მსგავს დამოკიდებულებას ავლენს და აღნიშნავს რომ ბოლო პერიოდში ინფიცირების შემთხვევების კლებას ბოლომდე ვაქცინას ვერ მივაწერთ. მათი აზრით, მოსახლეობის დიდმა ნაწილმა გადაიტანა ვირუსი და გამოუმუშავდათ იმუნიტეტი, ეს გახდა დადასტურებული შემთხვევების კლების მიზეზი და არა იმუნიზაცია. დაახლოებით იგივე ინდიფერენტული განწყობა ვლინდება კვიდ-19-ის სიმძიმის შეფასების მიმართ. როგორც შედეგებში გამოჩნდა, ზოგიერთი კვლევის მონაწილე მიიჩნევს, რომ ჩვენ საქმე გვაქვს არც ისე რთულ ვირუსთან და ის არ არის იმდენად საშიში, როგორც წარმოაჩენენ. მსგავსი ატიტუდები მხოლოდ უარყოფითად აისახება დაავადების შესახებ მართებული შეხედულებების შექმნაზე და არასწორი მოსაზრებების ჩამოყალიბებას განაპირობებს თვითკმაყოფილების ზრდის გზით.

რესპონდენტების მეორე ნაწილი, განსხვავებულ მიდგომას ავლენს. ისინი რეალურ საფრთხეზე საუბრობენ და იხსენებენ იმ ზიანს, რაც ვირუსმა მათ ან მათ ახლობლებს მიაყენა. ამ კატეგორიას ნაკლებად აქვს თვითკმაყოფილების გრძნობა. არ თვლიან რომ დაცულები არიან და ცდილობენ სერიოზულად მოეკიდონ გამოწვევას. შესაძლოა ეს ყოველივე სწორედ მათი პირადი გამოცდილებიდან იყოს ნაკარნახევი. დაავადების საკუთარ თავზე ან ოჯახის წევრების მაგალითზე გამოცდა ცვლის მცდარ მოლიდონს იმის შესახებ, თითქოს არ გვემუქრება ინფიცირება ან ავადობის შემთხვევაში მარტივად გავუმკლავდებით მას. უნდა ითქვას, რომ პირველი კატეგორიის რესპონდენტებსაც ჰქონიათ ინფიცირების პრაქტიკა, თუმცა მათი გულგრილი დამოკიდებულება საშიშროების მიმართ, შეიძლება ვირუსის მსუბუქად გადატანით

აიხსნას. საერთო ჯამში, მიუხედავად გამოწვევის სიმძაფრეზე ყურადღების გამახვილებისა, ადამიანები აცრის გაკეთებას მაინც არ განიხილავენ.

ვაქცინის ხელმისაწვდომობა ყველაზე ნაკლებად შეგვიძლია გავიყვანოთ ბარიერებში. ზოგიერთი ქვეყნისგან განსხვავებით, სადაც ამ სამედიცინო მომსახურების მიღება ფასიანია, საქართველოში თითქმის ყველა ადამიანს მიუწვდება ხელი აცრაზე. კვლევის მონაწილეებიც არ მიიჩნევენ ამ ასპექტს პრობლემად. უმრავლესობა ამბობდა, რომ სურვილის შემთხვევაში რაიმე წინაღობას ვერ ხედავდა. ქვეყანაში ამჟამინდელი მონაცემებით საკმარისი რაოდენობის ვაქცინაა და იგი მოთხოვნას ბევრად აღემატება. შესაძლოა არიან ისეთი კონკრეტული ჯგუფები, რომელთათვისაც ხელმისაწვდომობის საკითხი პრობლემურია, თუმცა კვლევის მონაწილეები ცალსახად აღნიშნავენ რომ თუ ხვალვე გადაწყვეტენ იმუნიზაციას, მათ ამის საშუალება ექნებათ. მართალია ეს ისეთ ძალისხმევას უკავშირდება, როგორცაა ვაქცინაციის ცენტრამდე მგზავრობა ან ცოცხალი რიგის შემთხვევაში ლოდინი, მაგრამ ეს რა თქმა უნდა ვერ ჩაითვლება დაბრკოლებად.

მთლიანობაში, ადამიანების გადაწყვეტილებაზე გავლენას ახდენს ვაქცინის ეფექტურობისა და უსაფრთხოებისადმი უნდობლობა. რიგ შემთხვევაში კი რეალური საჭიროებისადმი სკეპტიკური დამოკიდებულება. ისინი არ არიან უპირობოდ წინააღმდეგი და ნაწილობრივ აცრის ბენეფიტებსაც იზიარებენ. რამდენიმე რესპონდენტი მის დადებით მხარეებზეც საუბრობდა. თუმცა საქმე იმაშია, რომ ისინი არ არიან დარწმუნებულნი იმუნიზაციის შედეგებში. აქცევით მოკლე დროში შექმნილი ვაქცინის უსაფრთხოება. გვერდითი ეფექტებისა და ჯანმრთელობაზე უარყოფითი გავლენი რისკიც არანაკლები შფოთვის მიზეზია. ამ ყოველივეს გათვალისწინებით რთულია აცრის გადაწყვეტილების მიღება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

Ball D. 2011. Review series on pharmaceutical pricing policies and interventions: working Paper 3: The Regulation of Mark-ups in the Pharmaceutical Supply Chain. WHO/HAI Project on Medicine Prices and Availability. WHO/HAI.

Espin J, Rovira J, de Labry AO. 2011. Review series on pharmaceutical pricing policies and interventions: working paper 1: external reference pricing. WHO/HAI Project on Medicine Prices and Availability. WHO/HAI.

Faden L, Vialle-Valentin C, Ross-Degnan D, Wagner A. 2011. Review series on pharmaceutical pricing policies and interventions: working paper 2: The role of health insurance in the cost-effective use of medicines. WHO/HAI Project on Medicine Prices and Availability. WHO/HAI.

Huff-Rousselle M. 2012. The logical underpinnings and benefits of pooled pharmaceutical procurement: a pragmatic role for our public institutions? *Social Science and Medicine* 75: 1572–80.

Kalo' Z, Bodrogi J, Boncz I et al. 2013. Capacity building for HTA implementation in middle-income countries: the case of Hungary. *Value in Health Regional Issues* 2: 264–6.

Kaplan WA, Ritz LS, Vitello M, Wirtz VJ. 2012. Policies to promote use of generic medicines in low and middle income countries: a review of published literature, 2000-2010. *Health Policy* 106: 211–24. Kova'cs T, Ro'zsa P, Szigeti S, Borcsek B, Lengyel G. 2007. PPRI Pharma Profile Hungary. http://whocc.goeg.at/Literaturliste/Dokumente/CountryInformationReports/Hungary_PPRI_2007.pdf, accessed 12 February 2011.

Kulsomboon V, Yang BM, Hu S. 2012. Bridging the gap in pharmacoconomics and outcomes research between researchers, policymakers, and practitioners in the Asia-Pacific region. *Value in Health* 15: S1–2.

Leopold C, Vogler S, Mantel-Teeuwisse AK et al. 2012. Differences in external price referencing in Europe: a descriptive overview. *Health Policy* 104: 50–60.

Nguyen TA, Knight R, Roughead EE, Brooks G, Mant A. Policy options for pharmaceutical pricing and purchasing: issues for low- and middle-income countries, *Health Policy and Planning*, Volume 30, Issue 2, March 2015; 267–280,

Ngorsuraches S, Meng W, Kim BY, Kulsomboon V. 2012. Drug reimbursement decision-making in Thailand, China, and South Korea. *Value in Health* 15: S120–5.

Vogler S. 2012. The impact of pharmaceutical pricing and reimbursement policies on generics uptake: implementation of policy options on generics in 29 European countries—an overview. *Generics and Biosimilars Initiative Journal* 1: 93–100.

Vogler S, Habl C, Bogut M, Voncina L. 2011. Comparing pharmaceutical pricing and reimbursement policies in Croatia to the European Union Member States. *Croatian Medical Journal* 52: 183–97.

Yoongthong W, Hu S, Whitty JA et al. 2012. National drug policies to local formulary decisions in Thailand, China, and Australia: drug listing changes and opportunities. *Value in Health: The Journal of the International Society for Pharmacoeconomics and Outcomes Research* 15: S126–31.